

PSOR

Polskie Stowarzyszenie
Ochrony Roślin

Jesień i zima

**NA DZIAŁCE
I W OGRODZIE**

SERIA

Integrowana
ochrona roślin
na działce

SPIS TREŚCI

Wstęp	1
1. Jesienne porządki	2
2. Odpady w ogrodzie	8
3. Zabiegi pielęgnacyjne	12
4. Jesienny siew i sadzenie.....	17
5. Ochrona zwierząt pożytecznych – jesienią i zimą.....	18
6. Przygotowanie roślin na zimowanie.....	23
7. Zima, czyli jak przetrwać do wiosny.....	24
8. Koniec zimy - przedwiośnie.....	25
9. Zakończenie	27
10. Dodatkowe materiały.....	27

Wstęp

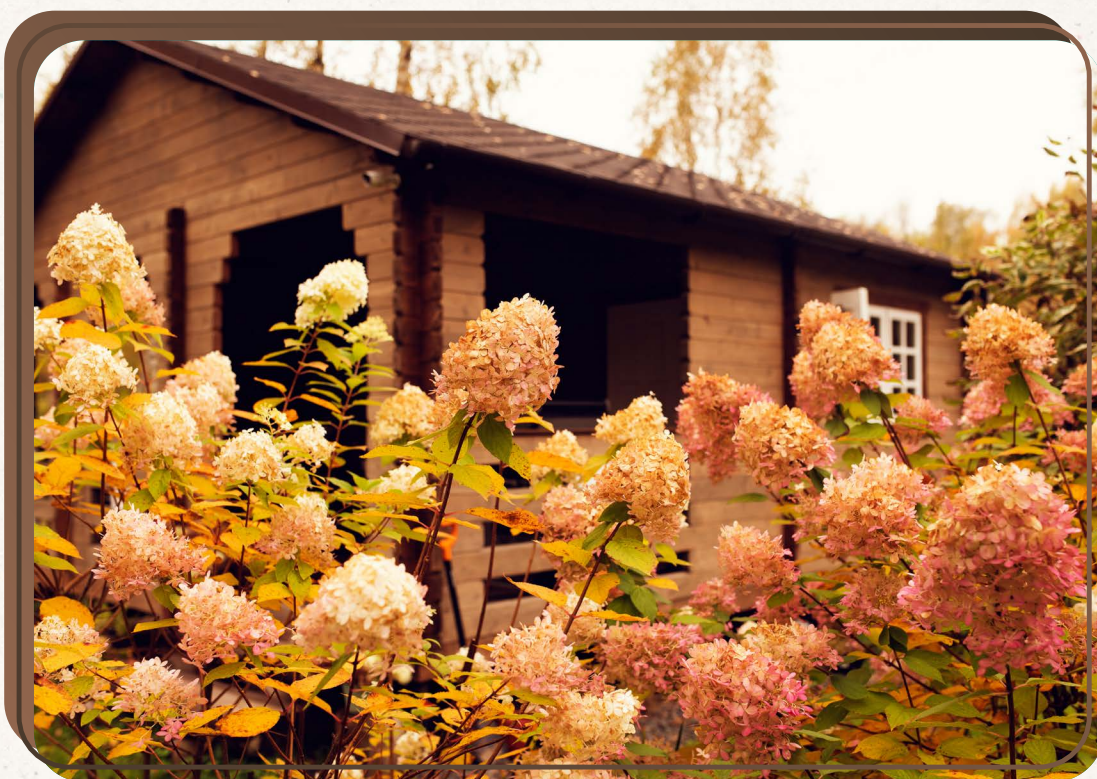
Dni stają się coraz krótsze, wieczory coraz chłodniejsze, nasz ogród zaczyna nabierać kolorów – od żółtego, przez pomarańczowy, do czerwonego. Lato żegna się powoli, a jesień wita nas chłodnymi podmuchami wiatru. Zbieramy i cieszymy się ostatnimi plonami w tym roku. To znak, że zawitała jesień, a sezon wegetacyjny w naszym ogrodzie dobiega końca. Czas przygotować ogród na zmianę pory roku.

Czy wiesz, że to jak przygotujesz ogród jesienią wpłynie na Twój ogród w kolejnym roku? Dbając o jak najlepszą kondycję roślin i obecność organizmów pożytecznych w Twoim ogrodzie, zapewnisz mu dobry start na wiosnę. A w ciągu sezonu wegetacyjnego będziesz mieć mniej kłopotu ze szkodnikami, chorobami i chwastami. Im więcej pracy poświęcisz jesienią, tym mniej pracy będzie trzeba włożyć w przygotowaniu ogrodu wiosną. Wtedy będzie więcej czasu na inne obowiązki. Pamiętaj również, że w Twoim ogrodzie, żyje wiele małych stworzeń, które tak jak Ty chciałyby mieć ciepły kąt, aby bezpiecznie spędzić zimę. Dlatego pozwól, że pokażemy Ci jak przygotować ogród jesienią i pielęgnować go zimą, żeby w przyszłym roku móc cieszyć się pięknym ogrodem oraz co zrobić, aby zwierzętom w Twoim ogrodzie, żyło się lepiej zimą.

1 Jesienne porządki

Nie wszyscy je lubią, ale są niezmiernie ważne w utrzymaniu ogrodu – jesienne porządki. Prawidłowo przeprowadzone prace w ogrodzie jesienią są kluczowe. Mamy nadzieję, że Cię to nie dziwi 😊 Porządkując ogród możesz wykonać szereg czynności, które pozytywnie wpłyną na ogród. Możesz między innymi założyć kompostownik. Wskazówki jak prawidłowo wykonać kompost znajdziesz poniżej. Warto również mieć na uwadze liczne organizmy, które w ogrodzie żyją niezauważane. **Dlatego sprzątając swój ogród zwróć uwagę na to, aby nie przesadzić z nadmiernymi porządkami.** Część ogrodu może stanowić schronienie dla dzikich zwierząt. Jednoroczne rośliny zetnij zostawiając korzenie w ziemi. Z ciętych roślin jednorocznych możesz zrobić suche bukiety lub wrzucić je na kompost. Byliny (rośliny wieloletnie), które są słabe zetnij przy ziemi, te zdrowo wyglądające możesz zostawić. Ich ususzone pędy będą stanowić element dekoracyjny. Zostaw również w ogrodzie kawałek nieużytkowanego terenu i rośliny, na których są jeszcze owoce. Będą one stanowiły świetne schronienie dla zwierząt i pożywienie dla ptaków zimą.

Kompost

Kompost jest nawozem organicznym, który w prosty i tani sposób każdy może zrobić na własną rękę. Kompost to organiczne pozostałości z naszego ogrodu, a nawet domu, które uległy rozkładowi. Kompostowanie jest świetnym pomysłem na zagospodarowanie odpadów organicznych i włączenie ich do upraw w ogrodzie. **Kompost ma wiele zalet.** Między innymi wpływa na poprawę struktury gleby, zatrzymuje wodę i składniki odżywcze, dzięki czemu są one dłużej dostępne dla roślin. Jesienią warto również podsypywać drzewa kompostem, dzięki czemu ochronimy je przed mrozem. Tak więc, jeśli chodzi o jesienne porządki w naszym ogrodzie warto wiedzieć jak prawidłowo wykonać kompost.

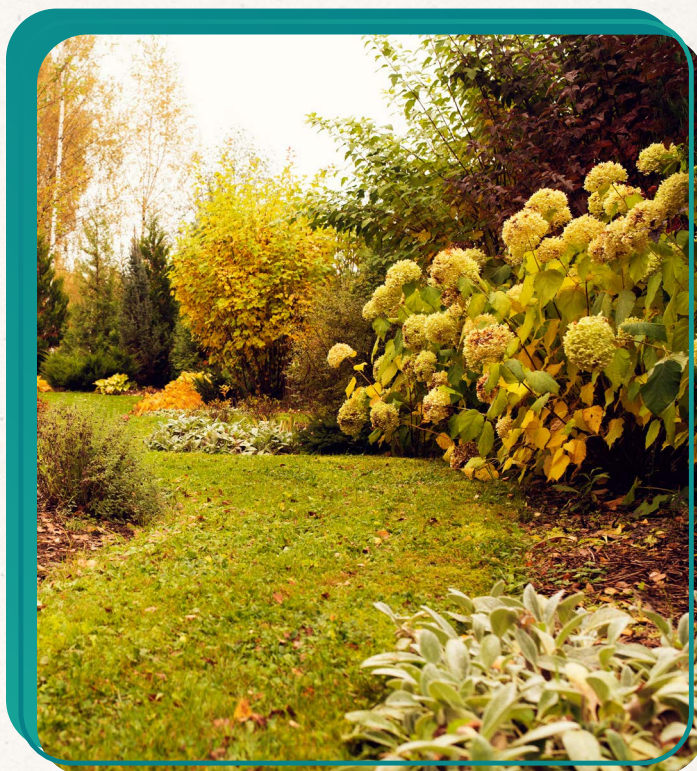
WARTO WIEDZIEĆ

Kompostowanie to suma złożonych procesów metabolicznych indukowanych przez różne mikroorganizmy, które w obecności tlenu wykorzystują azot i węgiel do produkcji własnej biomasy.

Najważniejsze aspekty prawidłowo wykonanego kompostu to: rodzaj materii organicznej, mikro- i makroorganizmy oraz warunki panujące w trakcie kompostowania.

Rodzaj materii organicznej

Zaleca się mieszanie resztek starych, twardych, które trudniej się rozkładają z resztkami młodymi, miękkimi, łatwo rozkładającymi się. Jest to istotne, ponieważ każdy rodzaj materii organicznej ma różną proporcję węgla i azotu, które są niezbędne do funkcjonowania mikroorganizmów przerabiających kompost.

ZASADY KOMPOSTOWANIA

CO MOŻNA KOMPOSTOWAĆ?

TO WRZUCAMY:

TEGO NIE WRZUCAMY:

Mikro- i makroorganizmy

Obecność mikro- i makroorganizmów w procesie kompostowania jest priorytetem. To dzięki nim zachodzi ten proces. Aby wzbogacić kompost w różne organizmy możesz na przykład wziąć glebę z zacienionego i wilgotnego miejsca w Twoim ogrodzie i wymieszać z pryzmą kompostu. Każdy rodzaj organizmów pełni swoją rolę w tym procesie w zależności od fazy kompostowania.

Jakie organizmy rozkładają kompost?

- **Roztocze glebowe** – oczyszczają kompost z grzybów i mniejszych zwierząt glebowych.
- **Wije** – utleniają pryzmę kompostu przez poruszanie się w niej w poszukiwaniu pożywienia.
- **Dżdżownice** – podwyższają pH, martwa materia organiczna w jelitach tych organizmów wzbogaca się w bakterie, a następnie z odchodami trafia do gleby. Bakterie namnażają się dalej poza jelitem dżdżownicy i powodują przyspieszenie procesu rozkładu w kompoście.
- **Skoczogonki** – są szczególnie istotne w początkowym etapie, ponieważ ich pożywieniem są miękkie części obumarłych liści.
- **Bakterie** – rozkładają martwą materię organiczną na drobne cząstki, co powoduje powstanie związków mineralnych dostępnych dla roślin.
- **Grzyby** – nie tylko stanowią pożywienie dla innych organizmów glebowych, ale także rozkładają twarde i duże struktury takie jak pnie drzew.

Warunki w trakcie kompostowania

Wiele czynników ma wpływ na uzyskanie kompostu jak najlepszej jakości. Aby to osiągnąć najważniejsze jest, aby zapewnić mikro- i makroorganizmom odpowiednie warunki pracy. Do najważniejszych czynników należą: temperatura, dostęp powietrza oraz wilgotność.

Kompostowanie dzieli się na 3 fazy: podgrzania, schładzania i dojrzewania.

Proces podgrzewania, który zachodzi najintensywniej w pryzmie kompostu nazywany jest fermentacją. Temperatura w pryzmie sięga wtedy nawet 80°C. Prosty sposób, aby sprawdzić czy ten proces się rozpoczął jest umieszczenie w pryzmie patyka na około 5-10 minut. Po tym czasie, po wyjęciu patyk powinien być znacznie cieplejszy. W kolejnej fazie (**faza schładzania**) mikroorganizmy przekształcają materię organiczną w próchnicę. W **fazie dojrzewania**, która może trwać nieskończenie długo, uzyskujemy kompost gotowy do użycia.

FAZY KOMPOSTOWANIA

Aby proces kompostowania przebiegał prawidłowo ważne jest, aby w pryzmie kompostu był odpowiedni **przepływ powietrza**. Mikroorganizmy rozkładające materię organiczną potrzebują do tego procesu odpowiedniej ilości tlenu, inaczej nie przetrwają. Warto więc zakładając kompost, zacząć od warstwy gałęzi na spodzie, co umożliwi dopływ powietrza od dołu.

Nie bez znaczenia jest również **wilgotność** pryzmy kompostu. Musi być ona optymalna. Oznacza to, że jeśli pryzma kompostu będzie za sucha, zmniejszy się aktywność mikroorganizmów. Natomiast, jeśli wilgotność będzie zbyt duża, w pryzmie zabraknie tlenu, a mikroorganizmy kompostujące zginą.

Prosty test jak sprawdzić wilgotność pryzmy kompostu:

- Umieść wiązkę słomy na pryzmie.
- Po 5 minutach sprawdź, czy wiązka jest lekko wilgotna.
- Jeśli jest sucha, oznacza to, że wilgotność pryzmy jest zbyt mała. Należy wtedy zrosić pryzmę wodą.
- Jeśli na wiązce są kropelki wody, oznacza to, że wilgotność pryzmy jest zbyt duża. Należy wtedy rozkopać kompost i umieścić go na słońcu lub wymieszać z innymi suchymi materiałami.
- W obu przypadkach – powtórz test po kilku dniach.

Najważniejszą jednak kwestią jest **higiena i bezpieczeństwo** kompostu! Co to oznacza? Kompost powinien składać się tylko i wyłącznie z resztek roślinnych, które nadają się do kompostowania. Dbając o to, aby nasz kompost był jak najlepszej jakości zapobiegniemy sytuacji, w której w pryzmie rozwiną się patogeny chorobotwórcze mogące negatywnie wpłynąć w przyszłości na zdrowie roślin.

WARTO WIEDZIEĆ

Jeśli zależy nam na kompoście bogatym w azot, warto dorzucać do niego rośliny, które pobierają i kumulują azot z gleby w większej ilości. Przykładem może być pokrzywa czy mniszek lekarski, które są zazwyczaj łatwo dostępne w naszym ogrodzie. Pamiętaj! Azotem łatwo przenawozić. Dlatego warto raz na kilka lat oddać próbkę gleby z ogrodu do badania i na podstawie zawartości makro- i mikroskładników w glebie dopasować nawożenie.

Jak i kiedy stosować kompost?

Kompost określany jest wśród ogrodników „czarnym złotem”. Nic dziwnego, warto go mieć w ogrodzie przez cały rok. Jesienią wyściółkuj nim rabaty kwiatowe, a wiosną wysadzaj rośliny bezpośrednio w nim. Gotowy kompost wystarczy na powierzchni gleby równomiernie rozłożyć i wymieszać z glebą na głębokości ok. 15 cm.

Wiesz już jak przygotować prawidłowo kompost, znasz jego zalety i wiesz jak z niego korzystać. No to dzieła!

2 Odpady w ogrodzie

Robiąc porządki w ogrodzie, na bieżąco warto pamiętać o prawidłowej segregacji odpadów zgodnie z ogólnie przyjętymi zasadami segregacji na frakcje. Dzięki temu więcej odpadów trafi do recyklingu i będzie możliwe ich powtórne włączenie do obiegu. W naszym ogrodzie bądź na działce znajdzie się również wiele **odpadów nietypowych**, takich jak zepsute meble ogrodowe, pęknięte żarówki czy zużyte baterie. Takie odpady powinny trafiać do PSZOK-ów (Punktów Selektywnej Zbiorki Odpadów Komunalnych), gdzie można je bez ponoszenia kosztów oddać.

Każdy PSZOK musi zapewniać przyjęcie takich odpadów, jak:

- przeterminowane leki
- odpady wielkogabarytowe
- odpady zielone
- odpady budowlane, poremontowe i rozbiórkowe
- zużyte opony
- elektrośmieci, czyli sprzęt elektryczny i elektroniczny
- baterie i akumulatory
- opakowania z papieru i tektury
- odpady opakowaniowe z metali i tworzyw sztucznych
- szkło opakowaniowe
- opakowania z tekstyliów
- opakowania zawierające pozostałości substancji niebezpiecznych lub nimi zanieczyszczone
- pojemniki pod ciśnieniem po aerozolach, zużyte lub przeterminowane gaśnice samochodowe i z gospodarstw domowych
- opony pojazdów osobowych, motocykli, rowerów
- beton oraz gruz betonowy
- gruz ceglany
- zmieszane odpady z betonu, gruzu ceglanego, ceramiki, glazury, terakoty itp.
- szkło okienne, drzwiowe, bezbarwne, lustra
- odzież
- tekstylia
- rozpuszczalniki
- kwasy
- alkalia (substancje żrące)
- odczynniki fotograficzne
- środki ochrony roślin zawierające substancje niebezpieczne
- świetlówki, świetlówki energooszczędne
- termometry rtęciowe

Każdy PSZOK musi zapewniać przyjęcie takich odpadów, jak:

- urządzenia chłodnicze i klimatyzacyjne, np.: lodówki, chłodziarki, klimatyzatory domowe
- oleje spożywcze (przeterminowane zużyte)
- przepracowane lub przeterminowane oleje silników samochodowych
- farby, farby drukarskie, tusze, tonery do drukarek zawierające substancje niebezpieczne
- kleje, lepiszcze i żywice zawierające substancje niebezpieczne
- farby, farby drukarskie, tusze, tonery do drukarek
- kleje, lepiszcze i żywice
- detergenty zawierające substancje niebezpieczne
- detergenty
- leki
- akumulatory i baterie
- telewizory, monitory
- małe i duże urządzenia elektryczne i elektroniczne
- drewno zawierające substancje niebezpieczne
- drewno, tj. skrzynki drewniane, deski itp.
- odpady tworzyw sztucznych, np. wiadra, miski, zabawki, skrzynki, meble ogrodowe itp.
- odpady metali, np. ramy rowerowe, koła rowerowe, wieszaki, obudowy urządzeń, klamki, elementy metalowe itp.
- środki ochrony roślin niezawierające substancji niebezpiecznych
- inne odpady komunalne
- odpady wielkogabarytowe – meble
- odpady wielkogabarytowe – materace

Źródło: <https://naszesmieci.mos.gov.pl/materialy/artykuly/148-pszok-legalny-i-wygodny-sposob-na-kłopotliwe-odpady> dostęp 18.08.2022

Opakowania po środkach ochrony roślin

W trakcie sezonu wegetacyjnego dbasz o jakość i zdrowie swoich roślin, dlatego czasem stosujesz środki ochrony roślin. Środki ochrony roślin, chociaż mają wielu przeciwników, stanowią nieodłączny element walki z chorobami i szkodnikami. Zgodnie z zasadami integrowanej ochrony roślin, stosujemy je gdy inne metody ochrony nie sprawdziły się. Ważne jest, aby środki ochrony roślin stosować w sposób prawidłowy, zgodnie z etykietą zawartą na produkcie. Stosując środki ochrony roślin prawidłowo zapewniasz bezpieczeństwo sobie, osobom w Twoim otoczeniu oraz środowisku naturalnemu w Twoim ogrodzie. Więcej informacji na temat bezpiecznego stosowania środków ochrony roślin znajdziesz na stronie akademiasor.pl.

Postępowanie z pustymi opakowaniami po środkach ochrony roślin różni się od postępowania z pozostałymi odpadami. Etykieta środka ochrony roślin określa sposób postępowania z opakowaniem po produkcji.

Obowiązek zwrotu pustych, odpowiednio przygotowanych opakowań po środkach ochrony roślin jest ściśle regulowany przez polskie prawo. Każda osoba stosująca pestycydy (środki ochrony roślin, preparaty biobójcze) na działce bądź w ogrodzie musi oddać puste opakowania do sklepu. Ale co oznacza, że opakowania są odpowiednio przygotowane? W praktyce odpowiednio przygotowane opakowania to takie, które są czyste, czyli trzykrotnie wypłukane, suche oraz zakręcone.

WSKAZÓWKA

Opakowania należy trzykrotnie wypłukać na etapie przygotowania oprysku. Ciecz, którą uzyskasz po wypłukaniu wlej do opryskiwacza i użyj do oprysku. Nawet do 5% środka ochrony roślin może pozostać wewnątrz niewypłukanego opakowania. Dzięki wypłukaniu masz pewność, że cały środek został wykorzystany, a opakowanie jest czyste.

JAK TO SIĘ ROBI NA DZIAŁCE?

ZASADY ZBIÓRKI OPAKOWAŃ

DBASZ O SWOJE PLONY, DLATEGO
CHRONISZ JE PRZED **CHOROBAMI**
I SZKODNIKAMI, STOSUJĄC M.IN. NAWOZY
I ŚRODKI OCHRONY ROŚLIN.

A CO ROBISZ Z OPAKOWANIAM PO WYKORZYSTANYCH ŚRODKACH?

SPRAWDŹ ETYKIETĘ PRODUKTU.
ZNAJDZIESZ TAM INFORMACJE
JAK POSTĄPIĆ Z OPAKOWANIEM.

JEŚLI NA ETYKIECIE ZNAJDUJE SIĘ
CHOĆ JEDEN Z TYCH PIKTOGRAMÓW,

MASZ PRAWNY OBOWIĄZEK
ODPOWIEDNIEGO ZAGOSPODAROWANIA
OPAKOWANIA PO NIM.

Możesz takie opakowanie zwrócić do punktu sprzedaży, w którym kupiłeś / - aś produkty
lub do innego punktu, który prowadzi zbiórkę opakowań
w **SYSTEMIE ZBIÓRKI OPAKOWAŃ PSOR**
Najbliższy punkt znajdziesz na stronie www.systempsor.pl

JAK PRZYGOTOWAĆ OPAKOWANIE?

W PUNKTACH PRZYJMUJE SIĘ TYLKO CZYSTE I OPRÓŻNIONE OPAKOWANIA

NAPEŁNIJ OPAKOWANIE
W 1/4 WODĄ

WSTRZAŚNIJ

POPŁUCZYNY PRZELEJ
DO OPRYSKIWACZA

CZYNNOŚĆ
POWTÓRZ
TRZY RAZY

TAK PRZYGOTOWANE OPAKOWANIE NADAJE SIĘ DO ZWROTU
W PUNKCIE ZBIÓRKI OPAKOWAŃ SYSTEMU PSOR

Ale co zanim...Oczywiście nim oddasz puste opakowania do sklepu ważne jest, aby w bezpieczny sposób przechowywać te opakowania. Dzięki temu nie stworzą zagrożenia zarówno dla ludzi, jak i wszystkich organizmów, które żyją w ogrodzie. Najlepiej przechowywać puste opakowania razem ze środkami ochrony roślin – w specjalnie przeznaczonym do tego i odpowiednio oznaczonym miejscu. Nie mogą być wystawiane na kontakt z osobami trzecimi i warunkami atmosferycznymi.

W 2004 roku jako inicjatywa producentów środków ochrony roślin powstał System Zbiórki Opakowań Polskiego Stowarzyszenia Ochrony Roślin. System PSOR umożliwia w prosty i bezpieczny sposób spełnienie prawnego obowiązku związanego z odzyskiem, recyklingiem i utylizacją opakowań.

WARTO WIEDZIEĆ

Czy wiesz, że w 2022 roku w ramach Systemu Zbiórki Opakowań PSOR zebraliśmy 73% masy opakowań wprowadzonych na rynek? 45,3% z nich zostało poddane recyklingowi. Dzięki temu zostały bezpiecznie przywrócone do obiegu. Materiał z recyklingu wykorzystywany jest do produkcji rur osłonowych do światłowodów.

3 Zabiegi pielęgnacyjne

Masz już część prac za sobą. Twój ogród jest posprzątany (ale nie za bardzo 😊), wiesz jak prawidłowo przygotować kompost i jak zagospodarować opakowania po środkach ochrony roślin. W takim razie co dalej?

Na dworze robi się coraz chłodniej. Dlatego warto zastanowić się, które rośliny nie zimą w naszym klimacie i potrzebują odpowiedniego przechowania zimą. Takimi roślinami są na przykład pelargonie. Aby cieszyć się ich pięknymi kwiatami w kolejnym roku przenieś rośliny do pomieszczeń.

Nawadnianie w okresie jesienno-zimowym jest tak samo ważne jak podlewanie roślin latem. Szczególnie podlewania potrzebują rośliny zimozielone, które muszą przetrwać zimą na zewnątrz (np. różaneczniki, pierisy, laurowisnie czy iglaki). Ważne jest, aby takie rośliny nawadniać do wystąpienia pierwszych chłódów. Wtedy całkowicie ograniczamy podlewanie. Natomiast jest coś co możesz zrobić, aby pomóc roślinom w przetrwaniu zimy...

Ściółkuj!

Ściółkowanie przynosi wiele **korzyści**. Po pierwsze w uprawach warzywnych ogranicza rozwój chwastów, które mogą konkurować z nimi o wodę i składniki pokarmowe. Co więcej, ściółka z materiałów naturalnych takich jak trawa czy słoma, po rozłożeniu wzbogaci glebę w materię organiczną. Gleba bogatsza w materię organiczną będzie miała lepszą strukturę i będzie stanowiła dobre stanowisko do rozwoju roślin. Ściółkowanie sprzyja prawidłowemu gospodarowaniu wodą, dzięki niej woda paruje wolniej i dłużej utrzymuje się w glebie. Pilnuj, aby w Twoim ogrodzie gleba była zawsze przykryta. Zwłaszcza jesienią i zimą, kiedy gleby nie porastają rośliny, zadbaj o to, aby była pokryta ściółką.

Czym ściółkować?

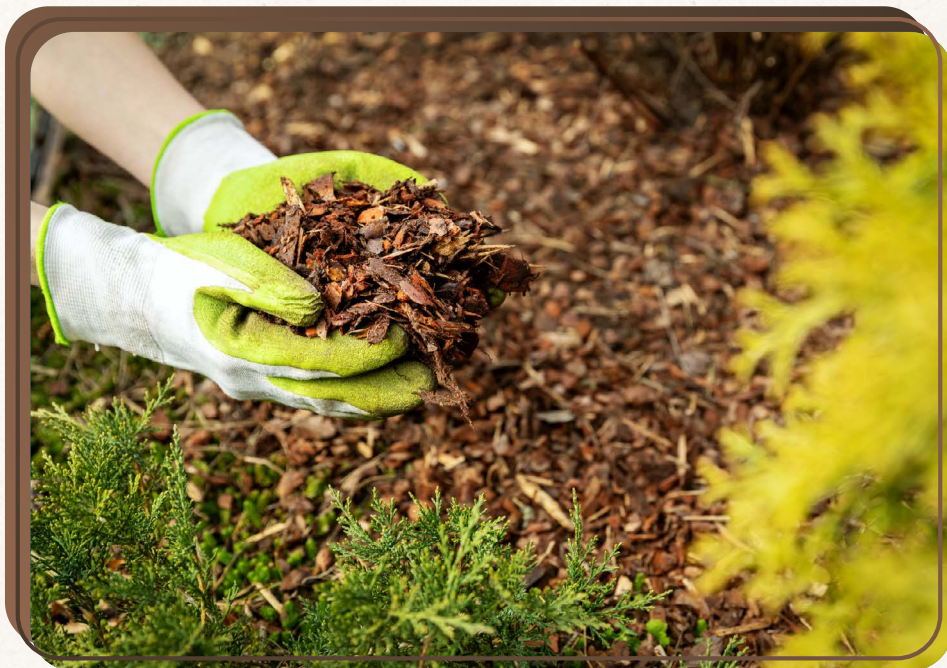
- **Kompost** - najlepsze co może być dla roślin i ogrodnika 😊 To bogaty w mikroorganizmy i pożyteczne składniki materiał organiczny, uwielbiany przez wszystkie rośliny.
- **Przekompostowana kora oraz zrębki i trociny** - słowo klucz to przekompostowane. Świeża kora, trociny czy zrębki wymieszane z glebą „zabierają” roślinom azot, potrzebny do rozłożenia materii organicznej. Pamiętaj, że materiał z roślin iglastych zakwasza glebę, dlatego wykorzystuj go pod rośliny kwasolubne jak borówki czy hortensje.
- **Słoma i suche trawy ozdobne** - świetnie sprawdzą się do ściółkowania wszystkich warzyw, w szczególności roślin płożących, takich jak dynia czy cukinia.
- **Świeżo skoszona trawa** nadaje się do ściółkowania warzyw, dostarczając przy tym cenne składniki odżywcze.
- **Rośliny zielne** - np. pokrzywa czy żywokost, choć tak naprawdę możesz ściółkować wszystkim co masz pod ręką. Natura nie zna pustki, dlatego zadbaj o to, by gleba w Twoim ogrodzie nie pozostawała bez okrycia.
- **Tektura bez druku, taśm i klejów** - to świetna baza do wyściółkowania. Dżdżownice podziękują Ci za celulozę. Niestety, ślimaki również nie pogardzą tekturą, dlatego przykryj ją warstwą kompostu, żeby nie miały do niej dostępu.

WSKAZÓWKA

Ściółkę rozkładaj na wilgotną glebę. Po rozłożeniu polej ją wodą. Naturalna ściółka ulega rozkładowi, dlatego należy systematycznie ją uzupełniać. Świeże zrębki, trociny czy korę wykorzystaj do wyściółkowania ścieżek w ogrodzie.

Czy słyszałaś/eś kiedyś pojęcie **żywa ściółka**? Są to wszystkie rośliny, które rosną w Twoim ogrodzie. Dbając o różnorodność gatunków roślin poprzez kwiaty, warzywa, trawy, żywopłoty, drzewa czy drzewka owocowe zapewniasz warstwowość ogrodu, za którą Twoja gleba będzie wdzięczna.

Trawnik, cebulki i grabienie liści

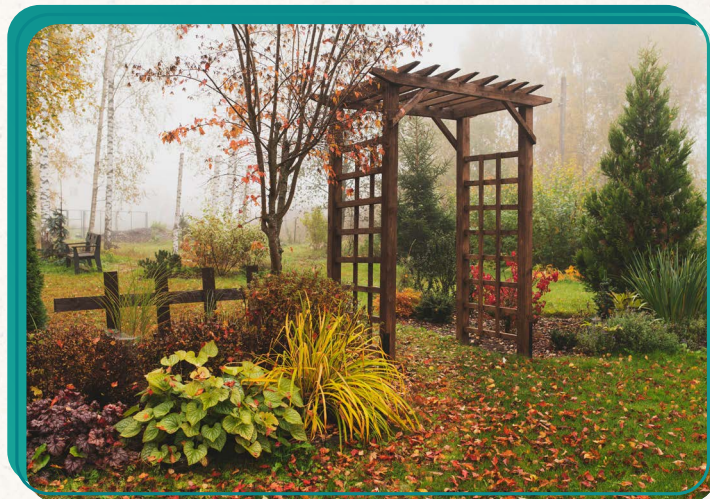
Jeśli masz w swoim ogrodzie trawnik, o niego również należy odpowiednio zadbać. Koszenie należy ograniczyć oraz zaprzestać nawożenia, aby powoli przygotowywać trawę na zimowanie. Wczesną jesienią można również zrobić **aerację trawnika**, czyli napowietrzenie. Pod koniec jesieni, jeśli Twój trawnik za bardzo urósł wykonaj ostatnie koszenie, dzięki czemu zapobiegiesz zgniciu trawy w okresie zimowym.

Zastanawiasz się też na pewno czy usuwanie opadłych liści z trawnika jest konieczne. Z jednej strony pojawiają się opinie, że liście powinno zostawić się na trawniku. Pozostawienie liści na trawniku może spowodować silne procesy gnicia. Na początku wiosny taki trawnik, może być trudno zregenerować. Dlatego zalecamy, aby **usuwać opadłe liście** z trawnika. Zgrabione liście pozostaw w zakątkach ogrodu (jako schronienie i miejsce do zimowania dla jeży) lub na rabatach. Nadmiar wrzuć na kompost, o ile nie ma na liściach objawów chorobowych.

Dobrym pomysłem do zrealizowania w ogrodzie jest **naturalizacja trawnika**. Naturalizacja trawnika polega na obsadzeniu trawnika kwiatami cebulowymi. Zabieg ten staje się coraz bardziej popularny. Wcześniej naturalizację trawnika wykonywano przy pałacach

i parkach dworskich, obecnie możemy zaobserwować go w miejskich parkach i na przydomowych trawnikach. Warto więc wprowadzić ten element w naszym ogrodzie – urozmaici ogród wiosną pięknymi kwiatami. Naturalizacja trawnika jest bardzo prosta i nie wymaga dużych nakładów pracy.

Jak w kilku krokach wykonać naturalizację trawnika:

- 1. Dobór roślin cebulowych.** Nie wszystkie rośliny cebulowe są do tego odpowiednie. Najlepiej, aby były to niskie, wcześniej kwitnące gatunki i odmiany, których cebule zimują w gruncie i nie muszą być wykopywane oraz takie, które rozmnażają się same poprzez cebule przybyszowe lub nasiona. Odpowiedni dobór gatunku oraz odmiany ułatwi koszenie trawnika wiosną. Warto wybrać gatunki, które wiosną będą atrakcyjne dla zapylaczy:
 - Cebulica syberyjska
 - Czosnki
 - Narcyzy
 - Hiacynt wschodni
 - Rannik zimowy
 - Szafirki
 - Krokusy
 - Śnieżyczka przebiśnieg (przebiśnieg, śniegułka)
 - Śnieżycza wiosenna (gładyszek)
 - Tulipany botaniczne
- 2. Dobór stanowiska.** Kwiaty cebulowe najlepiej posadzić w takim miejscu trawnika, które jest bardzo rzadko uczęszczane przez ludzi, aby nie były deptane.
- 3. Sadzenie.** Ważne jest, aby wysadzać cebule w sposób nieregularny (większe, jednogatunkowe i nieregularne skupiska). Ma to wyglądać jak najbardziej naturalnie, dlatego nie sadź cebul w równych rzędach.
- 4. Pielęgnacja.** A właściwie jej brak 😊. Ideą naturalizacji trawnika jest, aby był on jak najbardziej zbliżony do naturalnych warunków środowiska, w którym rosną rośliny. W praktyce oznacza to jak najmniejszy wpływ człowieka na ich wzrost i rozwój.

Jak widzisz naturalizacja trawnika jest bardzo prosta, dlatego weź ją pod uwagę przy planowaniu swojego ogrodu. Dzięki tym kilku prostym krokom Twój ogród wzbogaci się w piękne i przyjazne zapylaczom kwiaty. Więcej o jesiennym sadzeniu roślin piszemy w kolejnym rozdziale.

Ostatnie poprawki

Jesień to ostatni moment na dokonanie ostatniego cięcia roślin przed zimą. Zastanów się czy jeszcze któreś rośliny w Twoim ogrodzie potrzebują cięcia. Usuń przy tym części, które są słabe, wiotkie lub chore. Pamiętaj, aby części roślin z objawami chorobowymi nie wrzucać na kompost. Cięcie roślin jesienią zapewni mniej pracy wiosną, a jednocześnie nie odstraszy pożytecznych ptaków od zakładania gniazd zimą.

4 Jesienny siew i sadzenie

Początek jesieni to dobry moment na przygotowanie się na przyszły sezon wegetacyjny, zanim przyjdą pierwsze jesienno-zimowe przymrozki.

Sadzenie cebul i bylin

Na początku jesieni dobrze jest sadzić cebule kwiatów ozdobnych, które będą kwitnąć i cieszyć nasze oko wiosną oraz niektórych warzyw. Bezpośrednio do gruntu możesz posadzić cebulę dymkę, czosnek ozimy, rabarbar czy szparagi. Wśród ziół i kwiatów wyśiej na rozsadę bezpośrednio do gruntu takie gatunki jak bratki, chabry, lawendę czy pierwiosniki.

Drzewa i krzewy

Jesień to też idealna pora na sadzenie drzew i krzewów. W zależności od przestrzeni w swoim ogrodzie możesz wybrać wiele różnych gatunków, od małych do dużych. Przykładowe gatunki, które warto posadzić w swoim ogrodzie to berberys zwyczajny, bez czarny, jarzab pospolity, czeremcha zwyczajna. Są to gatunki szczególnie odporne na niekorzystne warunki środowiska i jednocześnie pożyteczne dla owadów i ptaków.

Poplon

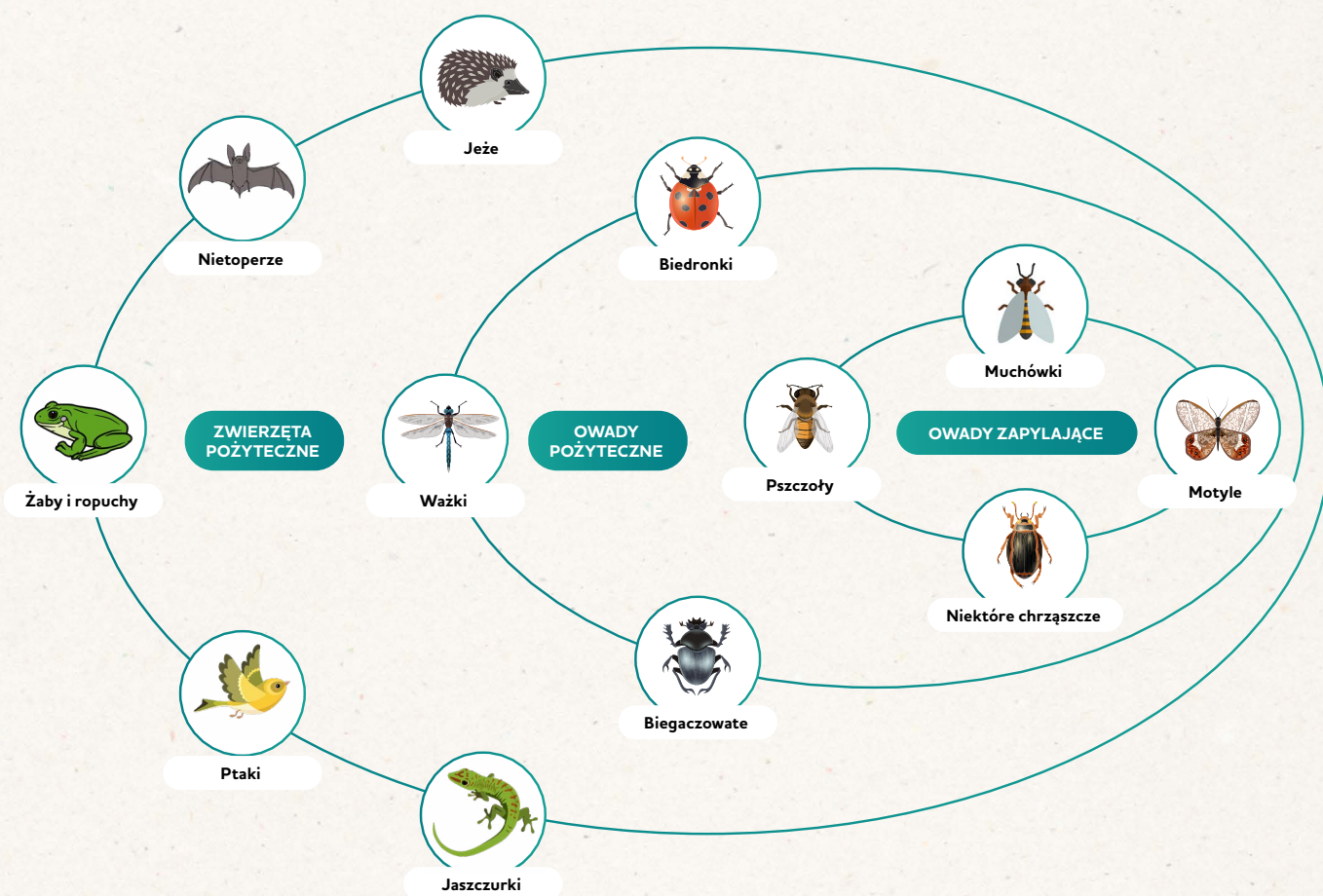
Jesień to czas, kiedy Twój ogród po zebranych plonach robi się pusty. Warto na puste grządki wysiać rośliny zielone, takie jak koniczyzna, facelia czy łubin żółty, następnie, gdy urosną zasypać je by na wiosnę stanowiły świetny nawóz. Dodatkowo poprawią jakość i strukturę gleby, dzięki czemu w nowym sezonie wegetacyjnym posadzone przez Ciebie warzywa będą miały lepsze warunki do wzrostu. Plon i jakość warzyw będzie lepsza.

5 Ochrona zwierząt pożytecznych – jesienią i zimą

Ogród pełen tajemnic...Tak! Twój ogród jest pełen tajemnic! Brzmi intrygująco, ale jednym z ważniejszych sekretów w ogrodzie jest **obecność zwierząt pożytecznych**. Zwykle nie zdajemy sobie sprawy, ile tak naprawdę różnych organizmów może żyć w naszym ogrodzie. Najczęściej znaleźć można bardzo pożyteczne kręgowce, takie jak żaby, ropuchy, jaszczurki, jeże, nietoperze, wiele różnych ptaków, które mogą gniazdować zarówno na ziemi jak i na drzewach oraz jeszcze więcej pożytecznych owadów, takich jak biedronki, biegaczowate, ważki czy złotooki. Na szczególną uwagę zasługują owady zapylające. Wśród nich największą grupę stanowią owady z nadrodziny pszczoł. Najważniejszym gospodarczo zapylaczem jest pszczoła miodna. Natomiast są też inne gatunki owadów zapylających o mniejszym znaczeniu gospodarczym, ale nieocenionym znaczeniu dla przyrody: motyle, muchówki (głównie bzygowate), a nawet niektóre chrząszcze.

Zwierzęta pożyteczne w ogrodzie

Wszystkie te zwierzęta mają ogromne znaczenie w zachowaniu **bioróżnorodności**, która z roku na rok drastycznie się zmniejsza. Jedną z wielu przyczyn spadku bioróżnorodności jest działalność człowieka i niszczenie siedlisk naturalnych. Dlatego dbając o zwierzęta pożyteczne w ogrodzie przyczyniasz się do zahamowania tego trendu. Poza tym zwierzęta pożyteczne, w szczególności owady, są naturalnymi wrogami szkodników. Dlatego traktujmy ich jak sojuszników!

WARTO WIEDZIEĆ

Na roślinach uprawianych przez człowieka występuje około 100 tysięcy gatunków owadów, a tylko 5% z nich stanowi zagrożenie dla upraw.

Wiesz już jakie zwierzęta możesz spotkać w ogrodzie oraz jak dużą rolę odgrywają. Więc pora dowiedzieć się jak możesz im pomóc w okresie jesienno-zimowym.

Ptaki

Pomóc ptakom w okresie jesienno-zimowym można na wiele sposobów. Po pierwsze zastanówmy się czego najbardziej potrzebują. W okresie jesienno-zimowym ptaki mogą mieć trudności z samodzielnym zdobywaniem pożywienia. Należy pamiętać, że dokarmianie ptaków może spowodować przyzwyczajenie się ich do łatwego zdobywania pokarmu, co w konsekwencji może skutkować utratą naturalnego instynktu ptaków. Dlatego ptaki powinno dokarmiać się w warunkach, które mogą zagrażać życiu ptaków (zamrożnięta ziemia, warstwa śniegu na ziemi), nie przez cały rok. Decydując się na dokarmianie ptaków należy to robić regularnie oraz za pomocą odpowiedniego pokarmu.

Czym dokarmiać:

- ziarna zbóż (słonecznik, pszenica, żyto, owies),
- nasiona dzikich traw i chwastów,
- słonina (bez dodatku soli!),
- orzechy (laskowe, włoskie),
- owoce świeże (jabłka, gruszki, rokitnik, berberys, dzika róża),
- owoce suszone (rodzynki, morele),
- mieszanki tłuszczowo-nasienne.

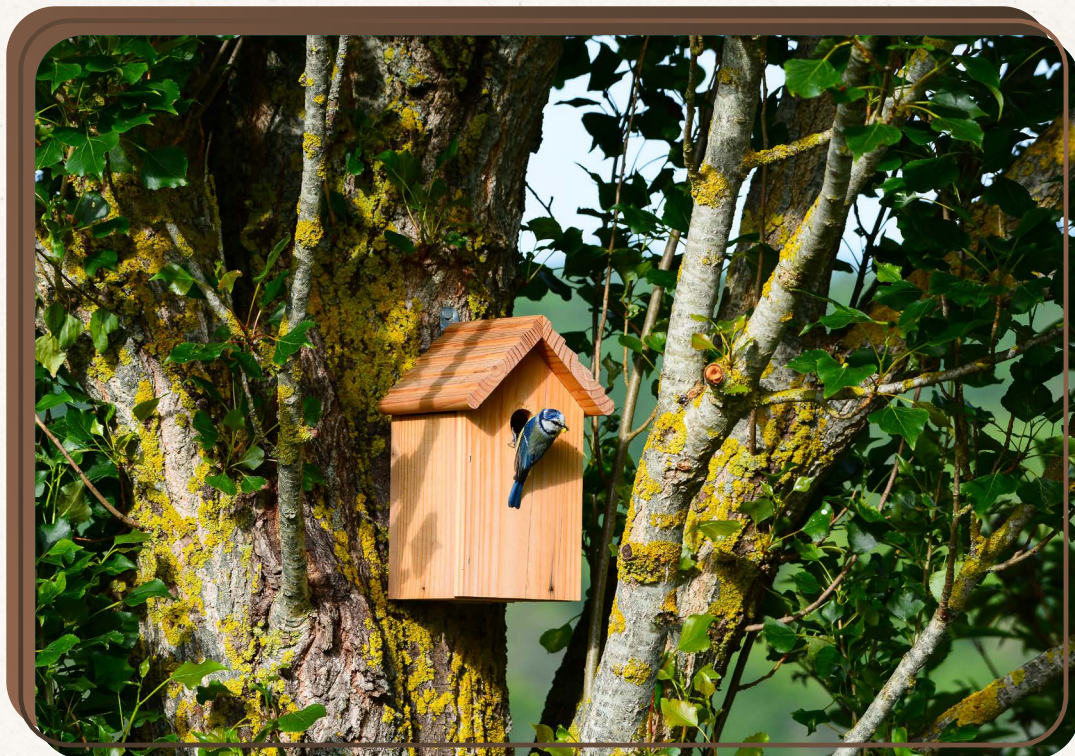
Jak zrobić samemu mieszankę tłuszczowo-nasienną krok po kroku:

1. Wybierz źródło tłuszczu. Powinien być to tłuszcz zwierzęcy niesolony. Sól szkodzi ptakom. Najlepszy będzie łój wołowy lub barani.
2. Wybierz nasiona. Mogą być to różne nasiona, a nawet kawałki orzechów. Zrób dowolny mix!
3. Proponowana proporcja nasion do tłuszczu 6:1.
4. Tłuszcz roztop w garnku, a następnie dodaj mieszankę nasion.
5. Pozostaw do przestygnięcia.
6. Gdy masa lekko stwardnieje, uformuj kule.
7. Przygotowane kule można umieścić w papierowym kubku, specjalnym karmniku bądź zawiesić na haku. Unikaj stosowania siateczek – ptak może się zaplątać w siatkę lub ją połknąć.
8. Zawieś kule w ogrodzie!

WSKAZÓWKA

Jeśli dokarmiasz ptaki w karmniku, zadbaj o porządek w nim. Regularnie dbaj o czystość usuwając resztki pokarmu. Dokarmiając ptaki wodne nie wrzucaj pożywienia do wody, a umieść na suchym fragmencie brzegu.

Ptaki w swoim ogrodzie możesz również wesprzeć w okresie jesienno-zimowym za pomocą **budek lęgowych**. Bardzo ważne jest, aby budka dla ptaków była poprawnie wykonana. Dzięki temu zapewnisz swoim ptasim gościom bezpieczne miejsce schronienia. Pierwsza bardzo ważna kwestia to średnica otworu wlotowego. W zależności od gatunków ptaków najczęściej występujących w Twoim ogrodzie, dostosuj odpowiednią wielkość otworu wlotowego zgodnie z poniższą tabelą. Odpowiednia średnica otworu wlotowego oraz odpowiednia odległość od dna budki uniemożliwi ewentualnym drapieżnikom dostanie się do środka budki lęgowej.

Zalecana średnica otworu wlotowego budki lęgowej w zależności od gatunku ptaka

GATUNEK PTAKA	ŚREDNICA OTWORU WLOTOWEGO
Modraszka zwyczajna Mazurek Muchotłówka żałobna	2,8-3,0 cm
Bogatka zwyczajna Wróbel Pleszka zwyczajna	3,3-3,5 cm
Szpak Dzięcioł duży	4,5-5,0 cm
Kawka	8,5 cm
Puszczyk	11-15 cm

Budki lęgowe powinno się zawieszać w miejscach, które są mało uczęszczane przez ludzi. Najlepiej na wysokości 4 m od ziemi, w odległości pomiędzy budkami nie mniejszej niż 30 m. Jesień i zima są najlepszą porą na wieszanie budek lęgowych, ale można to robić przez cały rok. Do **najczęściej popełnianych błędów** w budowie budek lęgowych należy:

- zbyt duży otwór wlotowy,
- otwór wlotowy zbyt nisko od dna,
- brak możliwości otwierania budki,
- niestabilne mocowanie na drzewie,
- patyczek przy otworze wlotowym (ptakom jest on niepotrzebny, za to pomoże drapieżnikom dostać się do gniazda).

WSKAZÓWKA

Bardzo często można spotkać się z budkami lęgowymi, które mają zamontowany patyczek przy otworze wlotowym. Kategorycznie tego odradzamy! Stanowi on doskonałe miejsce dla drapieżników, które wyciągają z budek lęgowych jaja oraz pisklęta, podczas gdy ptaki w ogóle go nie potrzebują.

Jeże

Jeże są zwierzętami, które w naszym ogrodzie mogą przynieść wiele pożytku. W okresie wakacyjnym żywią się drobnymi szkodnikami, takimi jak gąsienice, chrząszcze czy nawet ślimaki. Jesienią zapadają w sen zimowy. Oznacza to, że przygotowując się do tego rozpoczynają budowę schronienia. I tutaj możesz wkroczyć Ty i pomóc jeżom przetrwać zimę. Dobrą praktyką w trakcie jesiennych porządków jest zostawianie zgrabionych liści z ogródka w kupce. Najlepiej takie schronienie z liści umieścić w miejscu ogrodu, które jest bardzo spokojne i rzadko uczęszczane. Więcej o liściach piszemy w rozdziale „Trawnik, cebulki i grabienie liści”.

Coraz popularniejszą praktyką jest też samodzielne budowanie **domków dla jeży** na czas zimowania. Jeśli zdecydujesz się na wykonanie domku samodzielnie, pamiętaj, aby otwór wejściowy był wystarczająco szeroki, aby jeż mógł się zmieścić, ale nie większy, żeby ograniczyć ryzyko wejścia większych zwierząt.

Nietoperze

Nietoperze to często bardzo niedoceniane stworzenia w naszym ogrodzie. W ciągu jednej nocy jeden nietoperz może zjeść nawet do tysiąca różnych owadów. Warto również pamiętać, że nietoperze objęte są ochroną gatunkową. Najczęstszym miejscem zimowania nietoperzy są jaskinie, bunkry, tunele czy nawet piwnice. Naturalnie nietoperze wybierają na schronienie również szczeliny w korach drzew. Nietoperze mają swoje preferencje i najczęściej wybierają dęby oraz jesiony. Co ciekawe, jest to zależne od ich stanu fizjologicznego. Samice nietoperzy podczas ciąży i w trakcie karmienia preferują dęby, natomiast później jesiony. Możemy postawić również nietoperzom **specjalną skrzynkę** w naszym ogrodzie. Ważne jest, aby była prawidłowo wykonana. Skrzynkę należy wykonać z suchych desek, wewnątrz powinno być szorstkie, co zapewni nietoperzom swobodne poruszanie się. Wlot do skrzynki powinien być wzorowany na kształt naturalnej szczeliny. Skrzynka powinna być usytuowana w miejscu, które będzie osłonięte od niekorzystnych warunków atmosferycznych (silnych wiatrów, deszczy czy dużego nasłonecznienia).

6 Przygotowanie roślin na zimowanie

Zadbałaś/eś już o to, aby zwierzęta i owady, które goszczą u Ciebie w ogrodzie mogły spędzić zimę bezpiecznie. Nie tylko te pożyteczne organizmy potrzebują pomocy! Rośliny w Twoim ogrodzie, zwłaszcza te o słabej odporności na mróz i niskie temperatury, również należy odpowiednio zabezpieczyć, aby w dobrej kondycji przetrzymały do wiosny.

Szczególnie groźne dla roślin są zimy bez naturalnego okrycia roślin, czyli śniegu. One najbardziej zagrażają roślinom w ogrodzie. Rośliny o mniejszej odporności na mróz to między innymi róże czy hortensje. Warto okrywać najbardziej wrażliwe rośliny materiałami, takimi jak agrowłóknina, gruby papier, tektura falista czy maty słomiane. Śledź prognozy pogody, aby nie okrywać roślin za wcześnie!

Na pewno słyszałaś/eś o **bieleniu drzew**. Zastanawiasz się, dlaczego i po co malować drzewa w ogrodzie na biało? Otóż jest to bardzo ważny zabieg. Drzewa maluje się na kolor biały (bielenie), ponieważ odbija on światło słoneczne, dzięki czemu pień się nie nagrzewa. Dzięki temu zapobiega się wczesnemu kwitnięciu drzew, które mogłyby zostać uszkodzone w przypadku wystąpienia przymrozków.

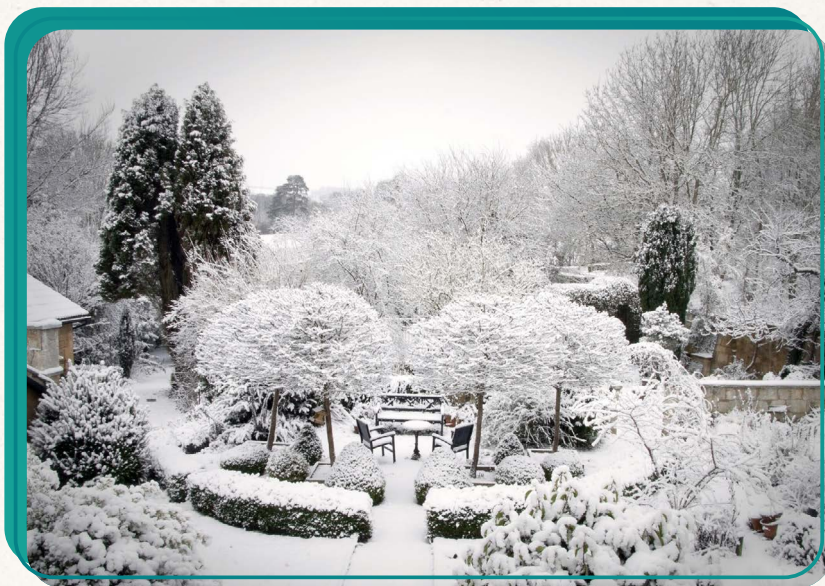
7 Zima, czyli jak przetrwać do wiosny

Kiedy po jesieni nadchodzi zima cały ogród zapada w „zimowy sen”. W okresie zimowym najważniejszym zadaniem będzie obserwacja ogrodu. **Obserwuj, sprawdzaj, planuj i w razie konieczności reaguj.** Jeśli jeszcze tego nie zrobiłaś/eś, to ostatni moment, aby okryć rośliny najbardziej wrażliwe na mróz. Zapobiegnie to uszkodzeniom mrozowym, które są wyjątkowo silnym czynnikiem stresowym dla roślin. Zdecydowałaś/eś się zgodnie z naszą radą posadzić jesienią drzewo? Świetnie! Teraz zabezpiecz je również przed mrozem, np. usypując kopczyki z kory lub ziemi wokół pnia. Następnie przez cały okres zimowy sprawdzaj czy osłony, które zastosowałaś/eś na rośliny w ogrodzie nie uległy uszkodzeniu.

W momencie, kiedy Twój ogród będzie zamieniał się w śnieżną krainę, pilnuj, aby na roślinach nie zalegał nadmiar śniegu. Może to je uszkodzić, szczególnie iglaki, które pod nadmiarem śniegu mogą się rozłamać lub odkształcić. Nie zostawiaj nadmiaru śniegu również na trawniku – nadmiar wilgoci spowoduje, że trawa pod pokrywą śnieżną zgnije. Pamiętaj też, że w czasie ciepłej i słonecznej pogody rośliny będą potrzebowały podlewania – szczególnie te rosnące w donicach.

5 najważniejszych zasad, które ograniczą straty mrozowe w Twoim ogrodzie:

1. Ściółkowanie – rób to regularnie w okresie jesienno-zimowym.
2. Osłaniaj rośliny przed mrozem i mroźnym wiatrem – zwłaszcza te najbardziej wrażliwe.
3. Zimowe cięcie roślin rozpocznij, kiedy minie ryzyko silnych mrozów, a temperatura będzie wyższa niż 0°C (luty/marzec).
4. Nie podlewaj roślin w trakcie trwania mrozu (zrób to obficie przed zimą i podlewaj tylko w trakcie odwilży).
5. Strząsaj nadmiar śniegu z roślin.

8 *Koniec zimy - przedwiośnie*

Zima to okres, w którym nasz ogród śpi. Jest więc to idealny czas na **planowanie nowego sezonu wegetacyjnego**. Dużą rolę w planowaniu odgrywa prawidłowe zmianowanie. Dzięki odpowiedniemu dobraniu roślin na stanowiska, np. nie sadzeniu tych samych roślin po sobie, unikniesz między innymi pojawienia się chorób czy szkodników.

Przy planowaniu kolejnego sezonu wegetacyjnego dobrze jest uwzględnić taki dobór odmian, aby nasz ogród był idealnym przykładem bioróżnorodności funkcjonalnej. **Bioróżnorodność funkcjonalna**, inaczej określana różnorodnością biologiczną, to pojęcie opisujące występowanie różnych form życia na ziemi pełniących określone funkcje w ekosystemach. Niezmiernie ważne jest bogactwo gatunków i stopień różnic pomiędzy gatunkami. Większa bioróżnorodność przekłada się na większą produktywność. Przykładem zwiększenia bioróżnorodności w ogrodzie jest zaplanowanie w kolejnym sezonie połączenia roślin uprawnych z roślinami ozdobnymi z kwiatów. Ale wspierać różnorodność biologiczną można też na wiele innych sposobów.

Wspierać różnorodność biologiczną może każdy z nas, poprzez:

- ograniczenie konsumpcji
- kupowanie w pierwszej kolejności produktów lokalnych
- korzystanie ze zbiorowej komunikacji zamiast z samochodu
- zmniejszenie ilości odpadów z tworzyw sztucznych i ich odpowiednią segregację

Właściciele ogrodów przydomowych i działek mają jeszcze większe pole do działania. Mogą:

- założyć kompostownik
- zbierać deszczówkę do nawadniania ogrodu
- zrezygnować z przyciętego trawnika i nieatrakcyjnych dla pożytecznych zwierząt krzewów na rzecz różnorodnych roślin kwitnących i dających owoce
- stworzyć przestrzeń przyjazną dla różnych pożytecznych zwierząt, takich jak jeże, ptaki, żaby czy nietoperze

Koniec zimy to również idealny moment do przygotowania w domu **rozsad roślin**, które planujesz mieć w swoim ogrodzie w kolejnym sezonie wegetacyjnym. Z warzyw możesz wysiać nasiona takich gatunków jak burak, kalafior, koper, papryka, por, sałata czy seler. Natomiast z nasion kwiatów możesz wysiać astry, begonie, dalie, goździki, maki, pelargonie, petunie czy szalwią błyszczącą.

Przygotowując ogród na wiosnę i lato **warto przyciąć** w szczególności gatunki roślin owocujących, takie jak jabłonie, grusze, agrest, porzeczki i winorośl. Cięcie zimowe, w trakcie spoczynku roślin, zaczyna się od lutego i trwa ono do kwitnienia. Zaczyna się od roślin najmniej wrażliwych na mróz. Cięcia nie powinno wykonywać się w bardzo mroźny dzień, co pozwoli zapobiec uszkodzeniom mrozowym roślin. Istotna jest również technika wykonywania cięcia i zastosowane narzędzia. Sekator musi być dobrze naostrzony i czysty. Cięcie wykonuj na ukos pod pąkiem, rany po cięciu możesz zabezpieczyć specjalnym preparatem.

9 *Zakończenie*

Okres jesienny w ogrodzie jest bardzo pracowity. Natomiast nie mamy wątpliwości, że ten e-book udzielił Ci niezbędnych wskazówek, dzięki którym Twoje prace w ogrodzie przebiegną szybko i sprawnie, a Twój ogród wiosną będzie wyglądał pięknie. Dzięki naszym wskazówkom Twoje rośliny będą rosły zdrowo, a w ogrodzie będzie mniej szkodników i chorób. Już wiesz co i jak powinno się zrobić w ogrodzie w najbliższych miesiącach. Dlatego zabieraj się do pracy!

Ten e-book dostarczył Ci informacji o tym jakie działania należy podjąć w ogrodzie w okresie jesienno-zimowym. Jeżeli chcesz się dowiedzieć co jest najważniejsze w ogrodzie wiosną oraz latem, obserwuj nas w mediach społecznościowych. Ustaw przypomnienia o nowych postach lub video!

**CHCESZ BYĆ NA BIEŻĄCO
ZAPISZ SIĘ NA NEWSLETTER!**

KLIKNIJ

10 *Dodatkowe materiały*

Poniżej znajdziesz przydatne narzędzia, które pozwolą Ci na zaplanowanie pracy w ogrodzie w okresie jesienno-zimowym. Skorzystaj ze specjalnie przygotowanej check-listy oraz planera. Stwórz swoją listę zadań, a następnie zaplanuj to w czasie.

CHECKLISTA | Jesień i zima

- ☐ Schowaj do pomieszczeń rośliny nie zimujące w naszym klimacie, np. pelargonie.
- ☐ Zabezpiecz rośliny wrażliwe na mróz, np. agrowłóknią.
- ☐ Podlewaj rośliny – zwłaszcza zimozielone, np. rózaneczniki czy iglaki.
- ☐ Zgrabiaj liście z trawnika. Część zostaw jako schronienie dla jeży, a część umieść w kompoście.
- ☐ Dbaj o zwierzęta pożyteczne w ogrodzie.
- ☐ Ściółkuj! Zabezpieczy to rośliny przed mrozem i nadmierną utratą wody.
- ☐ Ścinaj rośliny jednoroczne i źle wyglądające byliny.
- ☐ Ogranicz koszenie.
- ☐ Sadź cebule roślin ozdobnych i niektórych warzyw.
- ☐ Usuwać nadmiar śniegu z roślin, aby zapobiec ich uszkodzeniu.
- ☐ Zaplanuj kolejny sezon wegetacyjny (pamiętając o bioróżnorodności).

WRZESIEŃ

Lista zadań

PONIEDZIAŁEK

WTOREK

ŚRODA

CZWARTEK

PIĄTEK

SOBOTA

NIEDZIELA

PAŹDZIERNIK

Lista zadań

PONIEDZIAŁEK WTOREK ŚRODA CZWARTEK PIĄTEK SOBOTA NIEDZIELA

LISTOPAD

Lista zadań

PONIEDZIAŁEK WTOREK ŚRODA CZWARTEK PIĄTEK SOBOTA NIEDZIELA

GRUDZIEŃ

Lista zadań

PONIEDZIAŁEK **WTOREK** **ŚRODA** **CZWARTEK** **PIĄTEK** **SOBOTA** **NIEDZIELA**

STYCZEŃ

Lista zadań

PONIEDZIAŁEK **WTOREK** **ŚRODA** **CZWARTEK** **PIĄTEK** **SOBOTA** **NIEDZIELA**

LUTY

Lista zadań

PONIEDZIAŁEK **WTOREK** **ŚRODA** **CZWARTEK** **PIĄTEK** **SOBOTA** **NIEDZIELA**

Wybrane źródła

<https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/pollinators-15-2020/pl/>

<https://otop.org.pl/>

© Polskie Stowarzyszenie Ochrony Roślin 2023

O PSOR

Jesteśmy Polskim Stowarzyszeniem Ochrony Roślin (PSOR) – organizacją, która zrzesza czołowych producentów środków ochrony roślin. Od ponad 20 lat zajmujemy się edukacją na temat bezpiecznego stosowania środków ochrony roślin i ich znaczenia w produkcji żywności. Prowadzimy kampanie, w których pokazujemy rolnikom: jak ustrzec się przed podróbkami (**Podejmuj mądre decyzje**); jak podczas pracy z produktem dbać o swoje bezpieczeństwo (**Nie tylko plony potrzebują ochrony**), jak chronić środowisko przed skażeniem środkami ochrony roślin (**Czyste Wody i TOPPS**). Ponadto od 2004 roku zbieramy fizycznie opakowania po naszych produktach w ramach **Systemu Zbiórki Opakowań PSOR**.

Działamy kompleksowo na rzecz promocji odpowiedzialnego i nowoczesnego rolnictwa w Polsce. Do takiej postawy zachęcamy producentów zaopatrujących rolnictwo, a także gospodarstwa, odbiorców i przetwórców płodów rolnych, sieci handlowe i konsumentów. W ramach kampanii **„Po stronie roślin”** pokazujemy skąd bierze się jedzenie na naszych stołach i jaką rolę w tym procesie odgrywa rolnik, jego praca oraz narzędzia, które wykorzystuje. Wspieramy również bioróżnorodność oraz pokazujemy, jak mądrze pomagać owadom zapylającym w ramach akcji **„Pomagamy Pszczołom Bez Lipy”**

Na naszej stronie i kanałach social media przekazemy Ci tylko sprawdzone informacje. Bo najważniejsze są fakty!

Aby być na bieżąco wystarczy, że klikniesz w nasze social media:

po_stronie_roslin

postronieroslin

PSOR

Polskie Stowarzyszenie Ochrony Roślin

Ustaw przypomnienia o nowych postach lub video!

**CHCESZ BYĆ NA BIEŻĄCO
ZAPISZ SIĘ NA NEWSLETTER!**

KLIKNIJ

Osoby zainteresowane ochroną zdrowia roślin zapraszamy na nasze media społecznościowe oraz do Akademii PSOR, bezpłatnej platformy szkoleniowej w całości poświęconej bezpiecznemu i odpowiedzialnemu stosowaniu środków ochrony roślin.

<https://akademiapsor.pl/>

**AKADEMIA
PSOR**

Jak stosować środki ochrony roślin,
aby nie stracić pieniędzy, nie zanieczyścić środowiska i nie złamać prawa?

[Zobacz czym jest Akademia PSOR](#)

W **MODUŁACH** ZNAJDZIESZ
PRAKTYCZNE **WSKAZÓWKI** DOTYCZĄCE TEGO:

**JAK OGRANICZYĆ
ZNOSZENIE ŚRODKA I UNIKNĄĆ
SPORÓW Z SĄSIADAMI?**

Wstęp WIEJZJ	MODUŁ 1 ROLNICTWO zrównoważone WIEJZJ	MODUŁ 2 Integrowana OCHRONA ROŚLIN WIEJZJ
MODUŁ 3 Ogólne zasady STOSOWANIA ŚOR WIEJZJ	MODUŁ 4 Zasady KUPOWANIA... WIEJZJ	MODUŁ 5 Jak zadbać O BEZPIECZEŃSTWO... WIEJZJ
MODUŁ 6 Obowiązkowe zasady PRACY Z ŚOR... WIEJZJ	MODUŁ 7 JAK I GDZIE bezpłatnie oddać WIEJZJ	MODUŁ 8 Jak chronić OWADY WIEJZJ
MODUŁ 9 ŚOR W soczewce	MODUŁ 10 Jak pokazać PRACĘ ROLNIKA	MODUŁ 11 Podsumowanie

PSOR

Polskie Stowarzyszenie
Ochrony Roślin